

Feature and Specificity of Ceramics and its Difference from Other Arts

Julyja Lypchanskaja

*Lecturer of the Department of Fine Arts of KhNPU
named after G.S. Skovoroda*

Abstract

The author of the article considers the features and specifics of ceramics. The difference between this art and others. Observes the historical path of development of ceramics, technical and technological capabilities of creative ceramics, features of modern ceramics. Ceramics is also considered as a special kind of art, the creation of various works of art thanks to this technique. The qualities of ceramics inherent in the creation of works of monumental and decorative art, sculpture, design, installations, plastic possibilities of technology, its expressiveness and a wide palette of colors when using glaze are considered. The work is addressed to scientists, employees of the system of higher art - pedagogical education, students.

Keywords: art, formation, clay, majolica, ornaments, paint, color, tradition, crafts, decorative, products, patterns.

1. Кераміка як вид мистецтва
2. Виникнення і розвиток керамічного мистецтва
3. Місце кераміки в системі світового мистецтва
4. Переваги кераміки перед іншими видами мистецтва
5. Розвиток мистецтва кераміки в Україні

Кераміка як вид мистецтва

Напевно, на Землі практично немає народів, які б не використовували глину для створення посуду і прикрас. Найстарішим зі знайдених близько 9 тисяч років – період неоліту. Професія гончаря шанувалася у всі часи і епохи однаково високо, не дивно, що образ Бога у Біблії вибраний як образ гончаря, що виліпив людину з глини.

Історія кераміки дуже цікава. Термін кераміка походить від грецького слова *keramos* – глина. Кераміка – це загальний термін, який описує будь-який виріб з натуральної глини, змішаної в різних пропорціях з водою і в деяких випадках з органічними матеріалами. З такого складу створюють форму, декорують, зазвичай покривають глазур'ю і гартують матеріал під впливом тепла при випаленні в печі.

Споконвіку людина використовує в побуті керамічний посуд. Мабуть, це найдревніший, перевірений і екологічний посуд. З розвитком культури і зростанням

технологій якість глиняної маси і форма посуду нескінченно удосконалювалися. Сьогодні керамічний посуд – це справжній витвір мистецтва!

Перший глиняний горщик мав землистий колір, а тепер глазурований посуд можна зустріти будь-якої барви веселки ще і з орнаментом, ідеально гладкої і будь-якої форми. І досконалості немає межі!

Існує велика відмінність між поняттями "образотворче мистецтво" (унікальні предмети, створені виключно для їх візуальної або естетичної привабливості) і "виріб" (предмети, які, незалежно від того, наскільки вони візуально декоративні, зазвичай функціональні). Таким чином, поняття "кераміка образотворчого мистецтва" (чи кераміка) описує художні твори, тоді як термін "кераміка" відноситься до горщиків, посуду і інших функціональних предметів. Ці визначення не є абсолютними: деякі керамічні предмети можуть бути як прекрасними витворами мистецтва, так і виконувати свою функцію.

Декоративна кераміка займає важливе місце в системі світового мистецтва останньої третини XX – початку XXI ст. Цей період став перемогою творчої особи і майстерності художників над консервативним громадським смаком, перемогою унікального художнього мислення над масовою продукцією..

Виникнення і розвиток керамічного мистецтва

Коли людина навчилася обробляти глину, вона почала виготовляти посуд. Усі керамічні вироби робляться з глини, але з різних сортів глини, з різними добавками, тому вони виглядають такими різними. З самих прадавніх часів людина виготовляє вироби з кераміки, витвори мистецтва, посуд. В процесі розвитку художньої кераміки було зроблено багато чудових відкриттів. Люди експериментували з сортами глин і домішок, з прийомами формування і випалення, прикрасами виробів. Прагнучи отримати тонку, красиву, міцну кераміку, виробники з різних країн робили схожі винаходи.

Древня кераміка, можливо, найпоширеніша у світі форма древнього мистецтва, уперше з'явилася під час верхнього палеоліту в Моравському басейні Центральної Європи. На відміну від інших видів пластичного мистецтва кераміка була винайдена, потім втрачена, потім наново винайдена, а потім знову втрачена, перш, ніж остаточно затвердилася у всьому світі в період неоліту (близько 8000-2000 рр. до н.е.).

Вже десь в VI столітті китайці стали робити вироби з такого благородного виду кераміки, як фарфор, який отримали, змішуючи китайську глину каолін з каменем "петунце" і обпалюючи при високій температурі. Вироби вражали своєю міцністю і красою. Це був явний переворот в історії кераміки. Лише у XIII столітті вироби з китайського фарфору стали з'являтися в країнах Європи і вважалися рідкісною розкішшю. Намагаючись підробити вироби оригіналу, європейці вивели новий вид кераміки – "м'який фарфор". За якістю, безперечно, він поступався китайському фарфору, але став активно використовуватися у виготовленні предметів посуду.

Керамічне виробництво також розвивалося на рівні мистецтва. Знайдені археологами останки первісного посуду вже мали орнамент. Спочатку вони були наділені магічним значенням, асоціювалися з природними явищами. Поступово орнаменти перетворилися лише на декоративний елемент. Це свідчить про те, що первісна кераміка вже досягала рівня художньої виразності. Особливим відкриттям в розвитку художньої кераміки являється поява кольорової глазури на Древньому Сході. З керамічних виробів Древнього Ірану особливо виділяються рельєфні глазуровані панно, що прикрашають стіни храмів.

Місце кераміки в системі світового мистецтва

Не існує загальноприйнятого визначення терміну "мистецтво". Хоча він зазвичай використовується для опису чогось красивого або уміння, що дає естетичний результат. В принципі немає чіткої межі між, наприклад, унікальним твором скульптури ручної роботи і візуально привабливим виробом масового виробництва.

Мистецтво кераміки, як один з видів прикладного мистецтва, за традицією пов'язане з сферою задоволення матеріально-практичних потреб суспільства. Але, з іншого боку, як одна з форм художньо-естетичного освоєння світу, має духовно-практичну цінність – воно виконує певну художньо-естетичну функцію в громадському побуті. Іншими словами, місце і значення мистецтва кераміки в громадському житті, в основному, визначаються його подвійним призначенням: утилітарною і естетичною функціями.

У Європі друге народження кераміки доводиться на епоху Ренесансу. У зв'язку з ввезенням іспано-мавритської художньої кераміки італійські майстри стали створювати свої прекрасні вази, блюда, картини, розписані яскравими пейзажами і сценами з Біблії. В цей час розвиток отримав такий вид італійської кераміки, як майоліка. Кольорова

декоративна майоліка прикрасила багато споруд, храми, палаци. Багато відомих художників різних часів розглядали захоплення керамікою як цікавий життєвий епізод. Хтось з них займався цією захоплюючою справою досить довго, а М. А. Врубель з головою поринув в дивовижний світ глиняної майстерності. Він працював, використовуючи техніку під назвою "майоліка". Численні унікальні вазы і скульптурні портрети, кахельні печі були створені руками Врубеля.

У кінці XIX століття в Москві відкрилася Абрамцевська керамічна майстерня. М. А. Врубель очолив її. З Врубелем працювали і інші видатні художники – Серов, Коровін, Головін. Оригінальні і прекрасні вазы і фігури Врубеля, що зображують морського царя, морську царицю, Садко і інших казкових героїв, вражають своєю фантастичністю і ніскільки не втрачаються поряд з чудовим живописом в залах Третьяковської галереї.

На початку 70-х років минулого століття в декоративному мистецтві Західної Європи і Росії остаточно склалися унікальні напрями і самобутні школи художньої кераміки, що дозволили розкритися яскравим творчим індивідуальностям і створити нові способи формоутворення. Важливу роль в розвитку європейської декоративної кераміки зіграли видатні художники XX століття – П. Пікассо, А. Матисс, Ф. Леже і Х. Миро. Їх пошуки і експерименти продовжили відомі художники-керамісти К. Заулі, И. Сассі, Г. Маріані, Э. Галассі (все - Італія), М. Орландіні, Д. Блум, Л. Туз (Бельгія), Г. Копер, Л. Рай, Г. Хуго, К. Пірсон (Великобританія), И. Шраммель, И. Полгар (Угорщина) та ін.

Переваги кераміки перед іншими видами мистецтва

Вважається, що глина – живий матеріал, який має властивість усувати негативні емоції. За старих часів до майстрів гончарної справи пред'являлися строгі вимоги. З поганими думками вони не повинні були братися за роботу, оскільки посуд виходив низької якості. Це повір'я живе досі.

Робити з кераміки художні речі люди навчилися багато віків тому. Одним з прадавніх свідчень цього мистецтва є картини, написані на стінах царських гробниць в Єгипті за три з половиною тисячі років до нашого часу. На цих картинах зображений цар стародавнього Єгипту, що приймає послів з острова Крит. Посли підносять дорогоцінні подарунки, серед яких знаходяться великі, прекрасні вазы. Розкопки, зроблені ученими на Криті, дали дивовижні результати. Була знайдена ціла фабрика, що

випускала такі вази, чашки, чайники і інші речі. Усі ці вироби були прекрасно розписані яскравими, живими фарбами у вигляді найрізноманітніших візерунків, кольорів, риб і страшних морських чудовиськ – осьминогів.

Кераміка має безмежний естетичний і функціональний діапазон засобів, що дозволяє в одному творі органічно з'єднати конструктивно-пластичні, кольорово-тональні і фактурні можливості. Поява нової техніки випалення і декору, а також вплив різних течій сучасного мистецтва значно розширили можливості кераміки, істотно підвищили її роль в декоративному мистецтві. Можливості кераміки – красу і пластичність теракоти, стрункість і крихкість фарфору, багатофарбовість фаянсу і майоліки, монументальну велич шамота – важко переоцінити.

Художньо-технічні якості кераміки також ідеальні для створення витворів монументально-декоративного мистецтва, скульптури, дизайну, арт-об'єктів, інсталяцій і відео-арту. Багата колірна палітра надглазурних і підглазурних фарб, глазури і емалей складає колористичну основу південно-європейської кераміки. Художники північної і східної Європи вважають за краще використати красиву по фактурі, але стриманішу за кольором матову глазур, яка внесла істотну зміну в естетичне сприйняття керамічних творів. Природні можливості кераміки – краса і пластичність теракоти, стрункість і благородство фарфору, багатофарбовість майоліки знайшли нове застосування в результаті використання в новому столітті європейськими і російськими майстрами старовинної японської техніки випалення кераміки "раку". У декоративній кераміці успішно вирішувалися складні завдання синтезу з архітектурою і ландшафтним середовищем.

Пройшовши величезний шлях, кераміка кінця XX ст. стає своєрідним синтетичним видом творчості, який об'єднує в собі і скульптуру, і живопис, і графіку, стаючи лідером серед інших видів декоративного мистецтва в художньому експериментуванні.

Пройшло декілька віків, а кераміка продовжує бути важливою і потрібною. Це матеріал, з якого можна зробити все – від плити розміром з жирафа до крихтної підставки під чашку.

Розвиток мистецтва кераміки в Україні

Гончарство в Україні є прадавнім ремеслом. Земля багата покладами якісних звичайних і каолінових глин з різноманітністю колірної гамми: від білої і кремової до

темно-сірої і коричневої. Закладена повіками історія і культура краю в орнаментальних мотивах вплинула на розвиток гончарства і кераміки в Україні. Археологічні знахідки виробів з глини на території України відносяться до кінця мідно-кам'яного століття, тобто 2,5 тисячі років до нашої ери. Знайдені на початку XX століття археологом Хвойко В. біля села Трипільля глиняні предмети побуту дозволили зробити висновок про існування трипільської культури, названої так за місцем перших знахідок.

У VII столітті почалася слов'янська епоха в розвитку української кераміки. Вона характеризується присутністю в темно-сірій кераміці римських рис витисненого орнаменту з паралельними і хвилястими лініями, насічками.

Розвиток українського керамічного виробництва відбувався не ізольовано. Десь з XV ст. він зазнає впливу західноєвропейських зразків. З наданням магдебурзького права та запровадженням цехової організації ремесла на українських землях з'являються й нові риси в технології та формах кераміки.

До запозичень слід віднести появу швидкообертового гончарного круга і формування виробу шляхом витягування з одного шматка глини. Про це свідчать сліди зрізів ниткою з круга, які зустрічаються на денцях горщиків з початку XV ст. Разом з тим змінюються пропорції горщиків та форма їх вінець. Такі вінця (з виїмкою під покришку зсередини) були на той час поширені на території Польщі, Молдови, Румунії. Але вінця місцевих горщиків відрізнялись від західних аналогів тим, що були дуже потовщеними.

З XVII століття стали формуватися центри керамічного виробництва. Їх розміщення на території України було непропорційним унаслідок нерівномірності покладів гончарної глини. У XIX столітті ці центри почали набирати свої характерні особливості, залежні від природних якостей глини, місцевих традицій і технічного рівня виробництва.

XX століття охарактеризувалося спадом гончарного ремесла за часів колективізації і підйомом в післявоєнний час при зруйнованому виробництві. У кінці XX століття з появою на ринку доступного і якісного посуду фабричного виробництва гончарне ремесло прийшло в занепад.

Свого часу в Слов'янську працював величезний керамічний комбінат – близько семи тисяч працівників. В середині 90-х комбінат закритися назавжди. Люди залишилися без роботи, але вижили, знову-таки, завдяки кераміці, відкриваючи свою справу по виробництву посуду, плитки, ваз, підставок.

Звичайно ж, деякі гончарні центри були втрачені, так само, як і техніка гончарства. А сучасні керамічні вироби часто є авторськими поєднаннями декількох регіональних традицій і техніки. Втім добре, що є натхненні майстри, які охоче відновлюють і підтримують цей промисел, який насправді вже давно став душевним національним мистецтвом.

References

1. Bilodid Ju.M., Polishhuk O.P. *Osnovy dyzajnu: Navch. Posib.* [Fundamentals of design: Textbook.]- K.: Vyd. PARAPAN, 2004. – 240 p.
2. Burdejnyj, M. A. *Yskusstvo keramyky.* [The art of ceramics.] — M.: Profyzdat, 2005. — 104 p.
3. Dolors Ros. *Keramyka: Tehnyka. Pryemy. Yzdelyja.* [Ceramics: Technique. Reception. Products.] /Per. s nem. Ju. O. Bem. - M: AST-PRESS KNYGA, 2003. - 144 p.
4. Kara-Vasyl'jeva T., Chegusova Z. *Dekoratyvne mystectvo Ukrai'ny XX st. U poshukah "velykogo stylju".* [Decorative art of Ukraine in the XX century. In search of "great style"] - K.: Lybid', 2005. - 280 p.
5. Klymenko O. O. *Narodna keramika Opishni na zlami XIX–XX st. // Ukrai'ns'ke mystectvo i arhitektura kincja XIX – pochatku XX st.* [Folk ceramics Descriptions at the turn of the XIX–XX century // Ukrainian art and architecture of the late XIX - early XX centuries]– K. : Naukova dumka, 2000. – P. 152–164.
6. Krutenko N. G. *Rozpovidi pro keramiku.* [Stories about ceramics.]- K. : Lybid', 2002. - 252 p.
7. Navarro P. *Dekoryrovanye keramyky: ystoryja, osnovnye tehnyky, yzdelyja.* [Decorating ceramics: history, basic techniques, products]– M., 2005
8. Pasichnyj A.M. *Obrazotvorche mystectvo: slovnyk - dovidnyk.* [Fine arts: dictionary - reference book] -Ternopil': Navch. knyga, 2003. -216 p
9. Romanec' T.A. *Riznovyd goncharnogo posudu // Narodna tvorchist' ta etnografija.* [Variety of pottery // Folk art and ethnography]- 1986. - №1, P. 60-62.
10. Tytarenko V. P. *Narodni promysly Ukrai'ny* [Folk crafts of Ukraine]/ V. P. Tytarenko. – Poltava: Poltavs'kyj literator, 2011. – 524 p.

Translation of the Title, Author's name, Abstract and References to the Author's Language

Особливість і специфіка кераміки і відмінність її від інших мистецтв

Липчанська Ю. В., викладач кафедри «Образотворчого мистецтва» ХНПУ ім Г.С. Сковороди.

Анотація

Автор статті розглядає особливості і специфіку кераміки. Відміну цього мистецтва від інших. Спостерігає історичний шлях розвитку кераміки, техніко-технологічні можливості творчої кераміки, особливості сучасної кераміки. Також розглянуто кераміку як особливий вид мистецтва, створення завдяки цієї техніки різноманітних художніх творів.

Розглянуто якості кераміки притаманні для створення витворів монументально-декоративного мистецтва, скульптури, дизайну, інсталяцій, пластичні можливості техніки її виразності та велику палітру кольорів при використанні глазурі.

Робота адресована науковцям, працівникам системи вищої художньої – педагогічної освіти, студентам.

Список використаних джерел

1. Білодід Ю.М., Поліщук О.П. Основи дизайну: Навч. Посіб. - К.: Вид. ПАРАПАН, 2004. – 240 с.
2. Бурдейный, М. А. Искусство керамики. — М.: Профиздат, 2005. — 104 с.
3. Долорс Рос. Керамика: Техника. Приемы. Изделия. /Пер. с нем. Ю. О. Бем. - М: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2003. - 144 с.
4. Кара-Васильева Т., Чегусова З. Декоративне мистецтво України XX ст. У пошуках "великого стилю". - К.: Либідь, 2005. - 280 с.
5. Клименко О. О. Народна кераміка Опішні на зламі XIX–. XX ст. // Українське мистецтво і архітектура кінця XIX – початку XX ст. – К. : Наукова думка, 2000. – С. 152–164.
6. Крутенко Н. Г. Розповіді про кераміку. - К. : Либідь, 2002. - 252 с.
7. Наварро П. Декорирование керамики: история, основные техники, изделия. – М., 2005

8. Пасічний А.М. Образотворче мистецтво: словник - довідник. -Тернопіль: Навч. книга, 2003. -216 с.

9. Романець Т.А. Різновид гончарного посуду // Народна творчість та етнографія. - 1986. - №1, С. 60-62

10. Титаренко В. П. Народні промисли України / В. П. Титаренко. – Полтава: Полтавський літератор, 2011. – 524 с.